

Kolgaküla ajalooline õiend

Kuusalu valla Lahemaa maakülade mälumaastikud

Kaisa Linno

Kolgaküla
2019

KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Kolgaküla talud kirjalikes allikates kuni põhjasõjani. Sven-Olav Paavel.....	4
2. Kolgaküla talud 18.-20. sajandil.....	7
3. Kolgaküla nimedest. Inga Ligi.....	10
4. Ühiskondlik elu Kolgakülas.....	11
5. Ühiskondlikud hooned Kolgakülas.....	11
6. Kolgaküla meedias.....	15
7. Traditsioonid.....	16
8. Kohalikud kodu-uurijad.....	19
9. Kasutatud allikad.....	21

Sissejuhatus

Kolgaküla (Kolco) on muistne küla, mis kuulus Kõnnu (Kõnda) mõisa, hiljem valla maakülade hulka ning asus Kuusalu kihelkonnas. Kolgaküla on olnud üsna suur ja stabiilse asustusega küla. Küla läbiv maantee Kolga mõisasüdamest läbi Loksa Pärisea poolsaarele on ümbruskonna vanim tee ja alati olnud tähtis ühendustee. Keskajal kulges sedamööda suvine liiklus Tallinnast Rakverre, ületades siin Virusillal Valgejõe. Nüüd sõidavad siit paljud Tallinnast Lahemaale. Kolgaküla asendi tähtsus on aja jooksul mõnevõrra muutunud. Kui 19. sajandi teisel poolel kujunes siia toonase Kõnnu valla keskus, siis praeguses - Kuusalu vallas, asub Kolgaküla valla ääremaal. Ka maakonna idapiir on Kolgakülalt vaid viie kilomeetri kaugusel.

Kolgaküla asub Lahemaa rahvusparki lääneosas looduslikult kaunis kohas. Küla läbib Balti klint, mis muudab maastiku vaheldusrikkaks. Loopealsed lagedad väljad on tuulised ja väheviljakad, pangaastang on osaliselt kaetud sarapuude-segametsaga. Ümberringi asuvad peamiselt männi- ja kuusemetsad on marja- ja seenerohked. Ühest küljest on külapiiriks Valgejõgi oma kõrgete maaliliste vonklevate kallastega, teisele poole jäävad soine ja tiheda kuusemetsaga Suurekõrve, Lohja järv ning veega täitunud savikarjäär. Rahvamaja eest kõrgelt paelavalt vaadates avaneb üle puude latvade suurepärase vaade viie kilomeetri kaugusel asuvale Hara lahele ja Pärisea poolsaarele.

Käesolevas ajaloolises ülevaates käsitletakse Kolgaküla osana ka Suurekõrvet, mis 1938. a arvati Uuri küla alla ja oli vahepeal kuni 1977. aastani omaette küla. Kolgakülalt on ilmunud 2008. a raamat ja käesolevas õiendis on proovitud keskenduda materjalile, mis jäi toona raamatust välja. Materjali on hulgaliselt, peamiselt käsikirjalist. Kirjandusmuuseumis on Kolgakülalt pärimuslugusid. Suurekõrvest on ülevaate teinud Joosep Voogla ja Aadu Kivirüüt. Etnograafiamuuseumi korrespondendid Õilme Aasmaa ja Heljo Liivik on saatnud muuseumile arvukalt temaatilisi ankeete. Tartu ülikooli tudengid käisid 1974. a Kolgakülas talusid inventeerimas ja inimesi intervjuerimas, kogutud materjali hoitakse Eesti Rahva Muuseumis ja Lahemaa rahvusparki arhiivis. Oma kodutalust Punsust on 1937. a Aarne Pung kirjutanud Tartu ülikooli diplomitöö, mis on internetis avalikult kättesaadav. Kolgaküla seltsil on materjalide digikoopiad.

Ajalooline õiend on koostatud projekti „Lahemaa rahvusparki kaitsekorralduslik alusuuring - sisemaakülade mälumaastikud“ raames ning Keskkonnainvesteeringute ja Kuusalu vallavalitsuse rahastamisel. Materjali on koostanud Kaisa Linno. Kahes peatükis on kasutatud teiste autorite töid. Kolgaküla taludest kuni põhjasõjani kirjutab Sven-Olav Paavel ja Kolgaküla nimedest Inga Ligi.

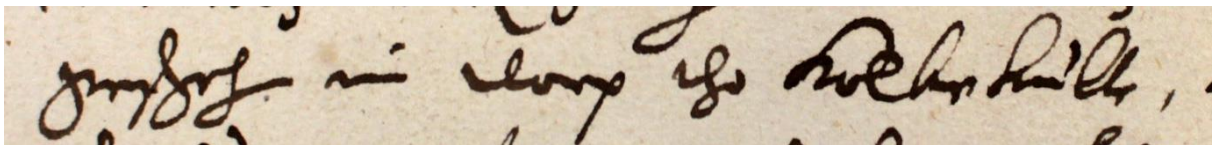
1. Kolgaküla talud kirjalikes allikates kuni põhjasõjani

Sven-Olav Paavel

Kõige varasemad kirjalikud allikad Kolga kohta pärinevad juba 13. sajandist. Kummatigi jätavad need ürikud lahti küsimuse nii Kolga muistse küla kui ka vallutusjärgsete maavaldajate poolt rajatava majandusmõisa asukohast. Taani hindamisraamatus seisab nimelt Ojamaa munkadele kuuluvate külade loetelu lõpus lause: *Kolgas, teise nimega Põdratus*. Lause, mis mh ei nimeta Kolga adramaade arvu (nagu teiste tsistertslastele kuuluvate külade puhul), lubab mitmeid tõlgendusi. (Vilbaste 1956: 197–199; Tarvel 1983: 21–22, 91; Johansen 1933: 369) Isegi kui oletada, et mainitud Põdratu all peeti silmas eestlaste muistset Kolga asustust, ei tea me, kus see võis paikneda.

Kolgakülas on väikeses mahus arheoloogilisi kaevamisi läbi viinud arheoloogid Gurly Vedru ja Valter Lang 1995. a. Kultuurimälestiste registris on arheoloogiamälestis nr 18577 muistsed põllud, mis asub Kolgaküla Toomanni, Maali, Tõnumäe ja Kalde-Välja maadel. Sõeprooviga on tuvastatud, et põldu hariti seal 15. saj, tegu oli keskaegse lapipõllundusega (sargväljasüsteemiga). (register.muinas.ee) Mõningaid leide muinasaja lõpusajanditest on tulnud välja ka rahvamajast lõuna pool, aga muistset asulakihti ja külakeskust leitud ei ole.

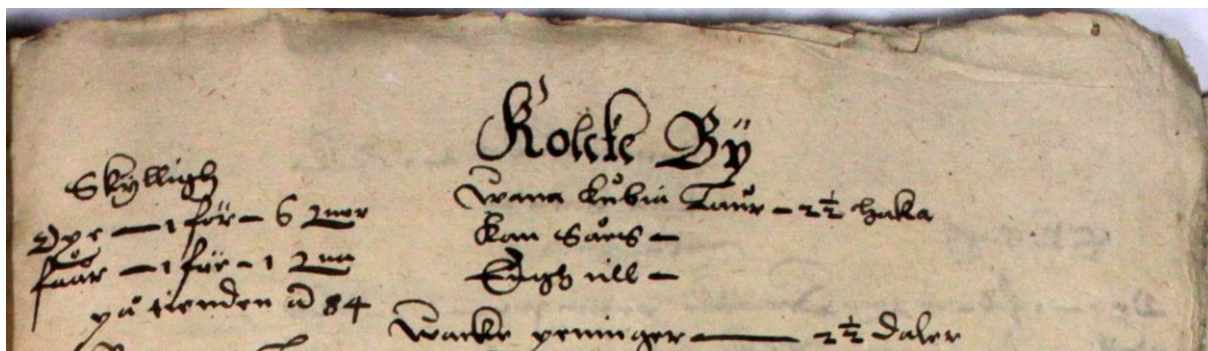
1259. aastast pärit ürikus, milles Taani kuningas Erik V Klipping kinnitab Guthvalia tsistertslaste ordu munkadele nende valdused, üheksa loetletud küla hulgas Kolgat enam ei nimetata. Uuesti räägitakse Kolgast (*Kolco*) 1290. a Erik VI (Menved) poolt välja antud Guthvalia tsistertslaste valduste kinnitamise ediktis. (*LUB I: 537*) Tekst ise on jällegi üksjagu lahtine, sest ei anna täit vastust, mida on *uuesti üles ehitamise* all silmas peetud ning kas see käib ka Kolga kohta. Samuti ei ole alust väita, et mainitud *Kolco* on praegune Kolgaküla. Keskaja lõpul on aga praegune Kolgaküla ümbrus juba kindlasti asustatud, millest annavad tunnistust eelmainitud arheoloogilised leiud ja kaevamised. Märkimisväärne on kindlasti 19. aprillil 1592. a Tallinna rae turberaamatu sissekanne, kus on kirjas, et Tallinna raad andis turbe(kirja) Kolga talupojale Warda Bartholtile. Selles esineb Kolgaküla eestikeelne nimi kujul *Kolkekulle*, mis viitab sellele, et eestikeelne küla nimetus Kolgaküla oli kõnepruugis juurdunud, sest kirjutati mitte *Kolga külas*, vaid *Kolgaküla külas* (*Geschehen im dorp tho Kolkekulle*). (Tallinna turberaamat 1515–1626, lk 292)

Fragment 1592. a Tallinna rae turberaamatusse tehtud sissekandest, kus esineb Kolgaküla eestikeelne nimi *Kolkekulle* (TLA.230.1.Aa17, lk 434).

Esimesed konkreetsed teated Kolgaküla suuruse ja seal elanud inimeste kohta pärinevad 1586. a Kolga mõisa vakuraamatust, mille andmetel oli Kolgakülas (*Kolcke By*) neli taluperet: *Wana Kubia Laur* (2^{1/2}), *Petter Täder* (1), *Hanno Hannus* (1) ja *Fin Jüren* (1). Külas oli ka kaks üksjalga. Kokku oli külas 5^{1/2} adramaad. 45 aastat hiljem on küla praktiliselt sama suur: 1630.–1631. a Kolga vakuraamatu andmetel on külas 5^{1/4} adramaad ja kuus talu. Vahepeale jäi laastav näljaperiood, mis ei lasknud küla rahvaarvul kasvada. 16. saj taludest on 17. saj esimesel kolmandikul alles Vanakubja (*Wannakuby Tonno*). Kubja talu nimetatakse edaspidigi kõikides 17. saj vakuraamatutes, kuid Põhjasõjaga selle nime järjepidevus kaob. *Täder* (Tedre?) (vrd eestirootsi *tädor – teder, metsis* (Eesti etümoloogiasõnaraamat 2012 *teder*)) talu on kadunud juba 17. saj alguses. See oletatavalt algupärase soome-ugri tähendusega nimi (Haabsaar 2009:

138–142) oli 16. saj Kolga mõisa taludel üsna levinud, mida kohtab peale Kolgaküla kahe majapidamise (*Petter Täder* ja üksjalg *Påwall Täder Swåger*) veel Jumindal, Kõnnus ja Hirvliis.

Fragment Kolga mõisa 1586. a vakuraamatust. Kõige suurem talu ($2\frac{1}{2}$ adramaad) oli Wana Kubia Lauril.

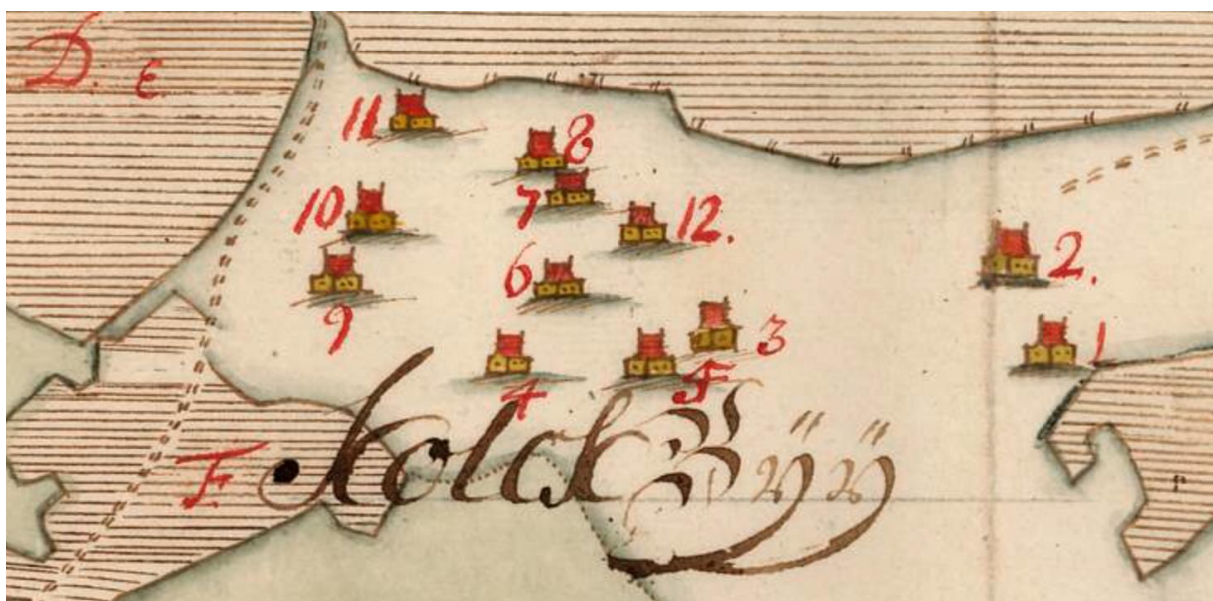
Aastatel 1630–1637 esineb Kolgakülas Keskküla-nimeline talu *Kesskell/Kosskell/Kösskel Jürgen*, mida 17. saj lõpu kaardil enam ei leia ja ka Harjumaa adramaarevisjonis ei esine. Ilmselt oli tegu tiheda sumbküla külakeskuse ühe taluõuega. Huvipakkuv talu, mis 17. saj alguses tekib ja mida 1630ndatel aastatel vähemalt neljas allikas nimetatakse, on *Pehe Laur*. Sajandi lõpus omandab see talu nimekuju *Pechel/Pecktell/Weckkel* ja seda peetakse üldiselt Pähkla talu eellaseks (Tarvel 1983: 91, Kindel 2008: 11). 1630ndatel aastatel mainitakse Kolgakülas veel Allika-nimelist talu: *Halika/Hallika Hanss*, teisel ka *Kolcka Hanuss*. Tegu oli mõisa õllepruuliga, kel oli ühe adramaa suurune talu, ta oli teotööst vaba, aga maksis 8 tündrit vilja (4 tündrit rukist ja samapalju otra), lisaks maksis ta 100 tallinna marka ja ühe nuumsea (nagu ka Vihasoo ja Tülivere möldrid). Ehk tegu ei olnud mitte vaba talupojaga, vaid ameti tõttu osaliselt koormistest (teotööst) vaba talupojaga. Tarvel peab seda sellel perioodil Lahemaale tavapäraseks (1983: 126). 1694. a kaardil Allika talu ei leia. Võib muidugi olla, et *Kolcka Hanuss* on seesama talu, mis 1683. a vakuraamatus on nimetatud *Hannuse Nor Hanss* ja *Hannuse Hans*, 1687. a revisjonis vastavalt *Hannusse Wanna Hans* ja *Hannusse Nore Hans*. 1694. a kaardil on neid samu talundeid nimetatud *Wanna Hanuss* ja *Nohr Hanss*. Kui see nii on, siis on Kolgaküla hilisem Annukse saanud oma nime 17. saj alguse Kolgaküla talupoja-õllepruuli *Kolcka Hanusse* järgi.

Kolgaküla talud rootsiaegsetes allikates aastatel 1586–1694

1586	Kolga mõisa vakuraamat	Wana Kubia Laur ($2\frac{1}{2}$), Petter Täder (1), Hanno Hannus (1), Fin Jüren (1), Kelle Petter (üksjalg), Påwall Täder Swåger (üksjalg)
1630	Kolga mõisa vakuraamat	Wannakuby Tonno (2), Kesskell Jürgen (1), Halika Hanss (1), Pehe Laur ($\frac{1}{2}$), Suro Peter ($\frac{1}{2}$), Wannakul Thomas ($\frac{1}{4}$)
1636	Eestimaa maanimistu	Kubia Tenno (2), Kosskell Jürgen (1), Pehe Laur ($\frac{1}{2}$), Kolcka Peter ($\frac{1}{2}$), Wannakul Tomas ($\frac{1}{4}$), Wene Mart (vabadik), Hallika Hanss (1)
1636	Kolga mõisa vakuraamat	Wana Kubia Teno (2), Kösskel Jürgen (1), Pehe Laur ($\frac{1}{2}$), Kolcka Peter ($\frac{1}{2}$), Weneckul Tomas ($\frac{1}{4}$), Kolcka Hanuss (1), Wene Marth (vabadik)
1637	Kolga mõisa vakuraamat	Wana Kubia Teno (2), Kösskel Jürgen (1), Pehe Laur ($\frac{1}{2}$), Weneckul Tomas ($\frac{1}{4}$), Wene Mart ($\frac{1}{4}$), Kolcka Hanuss (1), Kolcka Peter (vabadik)

1683	Kolga mõisa vakuraamat	Thoma Jann (¹ / ₂), Kubia Jack (¹ / ₂), Kubia Maddj (¹ / ₂), Kubia Jürri (¹ / ₂), Toma Jack (¹ / ₂), Hans Küster Reuter (¹ / ₂), Hannuse Hans (¹ / ₂), Hannuse Nor Hanss (¹ / ₂), Weckkel Nicklas (¹ / ₂), Weckkel Micg (³ / ₄), Wenne Jahn (¹ / ₂), Peter Mart (¹ / ₂)
1687	Kolga mõisa vakuraamat	Toma Jann (¹ / ₂), Kubia Jaak (¹ / ₂), Kubia Maddj (¹ / ₂), Kubia Jürgen (¹ / ₂), Toma Jaak (¹ / ₂), Hans Küster (¹ / ₂), Hannusse Wanna Hans (¹ / ₂), Hannusse Nore Hans (¹ / ₂), Peckktell Nikolas (¹ / ₂), Peckktell Mick (³ / ₄), Wenne Jahn (¹ / ₂), Peter Mart (¹ / ₂)
1694	Kõnnu mõisa kaart	Wannakubia Mart (¹ / ₂), Wrangel Peter (¹ / ₄), Thöno Mick (¹ / ₂), Nohr Hanss (¹ / ₂), Wanna Hanuss (¹ / ₂), Peter Mart (¹ / ₄), Wannakubia Mick (¹ / ₂), Thoma Willom (¹ / ₂), Wehne Jahn (¹ / ₂), Pechel Mick (¹ / ₂), Pechel Nickolas (¹ / ₂), Wahna Kubia Jürgen (¹ / ₂), Reuter Hanss (¹ / ₂), Kotkas Mölnarn Jack (¹ / ₄)

1636. a oli Kolgakülas ka vabadik *Wene Mart*, 1637. a *Kolcka Peter*. Mõlematest kasvavad sajandi lõpuks adratalud. *Wenne Jahn* ja *Peter Mart* esinevad 17. saj teisel poolel talude hulgas kõigis allikates. Peale Põhjasõda saab *Wenne* talust Lauri talu (Kindel 2008:10-11). 17. saj lõpul tekib Kolgakülas ka mitmeid uusi talusid: Tooma (*Thoma Willom*, *Toma Jaak*, *Toma Jack*, *Thoma Jaan*), Tõnnoma (*Thöno Mick*). Samuti peab nimetama aadlilipu ratsateenistusrüütli *Hans Küster* talu, mis 1694. a kaardi järgi asus külasüdamest veidi eemal. Paljud uued talud on 17. saj lõpul ilmselt tekkinud jagunemise teel, sest sajandi alguse Kubja talu oli teistest poole suurem ja seda sajandi lõpul enam ei esine, samuti Keskküla. Küllap need on ümber nimetatud. Kolgaküla alla on ajalooliselt kuulunud ka Kotka jahuveski, mida pidas üleval Kolga mõis. Rootsiaegse päritoluga võib olla ka Põhjasõja järgi Kolgakülas tekkinud Puki talu, mis on saanud nime mitte-estlasest peremehe Andres Busch/Buck/Puck järgi (Kindel 2008: 14, 32-33). 1710. a aadlilipurügemendi Harju kreisi kompaniide generaalmunsterrollis esineb Kiiu/Kõnnu mõisa all Andreas Bock (RSA, SE/KrA/0023/0/1532). Päris välistada seda võimalust ei tasu, et tegu võib olla sama Andres Busch/Buck/Puckiga, kes peale sõda Kolgakülas on asunud.

Fragment Kõnnu mõisa 1694. a kaardist Kolgaküla rootsiaegse külasüdamega (EAA.1.2.C-II-37 leht 1).

Kolgaküla 1694. a kaardile on kantud lisaks nummerdatud taludele ka küla põlispõllud (*A–F*), võsamaad (*G–H*) ja heinamaad (*J–K*). Rukkipõldu (*A*) oli 69 tündrimaad, see oli mustmuld, osaliselt liivane. Kesapõldu (*B–C*) oli 48 tündrimaad. Suviviljapõldu (*D–F*) oli 54 tündrimaad. Kesa- ja suviviljamaa muld oli hallmuld, osati liivane. Kolgaküla võsamaad (võsapõllud, ilmselt ka uudismaatükid) asusid väikeste lappidena põhiliselt Valgejõe luhtadel, külast lõunas ning ka Lohja järve ligiduses. Võsamaade puhul on eristatud ka ära, millised neist on ärakurnatud (*H*). Küla heinamaad (*J*) asusid põhiliselt põlispõldude vahetus läheduses, kuid luhaheinamaadega on palistatud praktiliselt ka kogu Valgejõe jõesäng kuni Kotka veskini välja. Heinamaadest on veel eristatud soised heinamaad (*K*), mis asusid Lohja järve ääres ja on kuulunud Kotka möldrile. (EAA.1.2.C-II-37 leht 1)

2. Kolgaküla talud 18.-20. sajandil

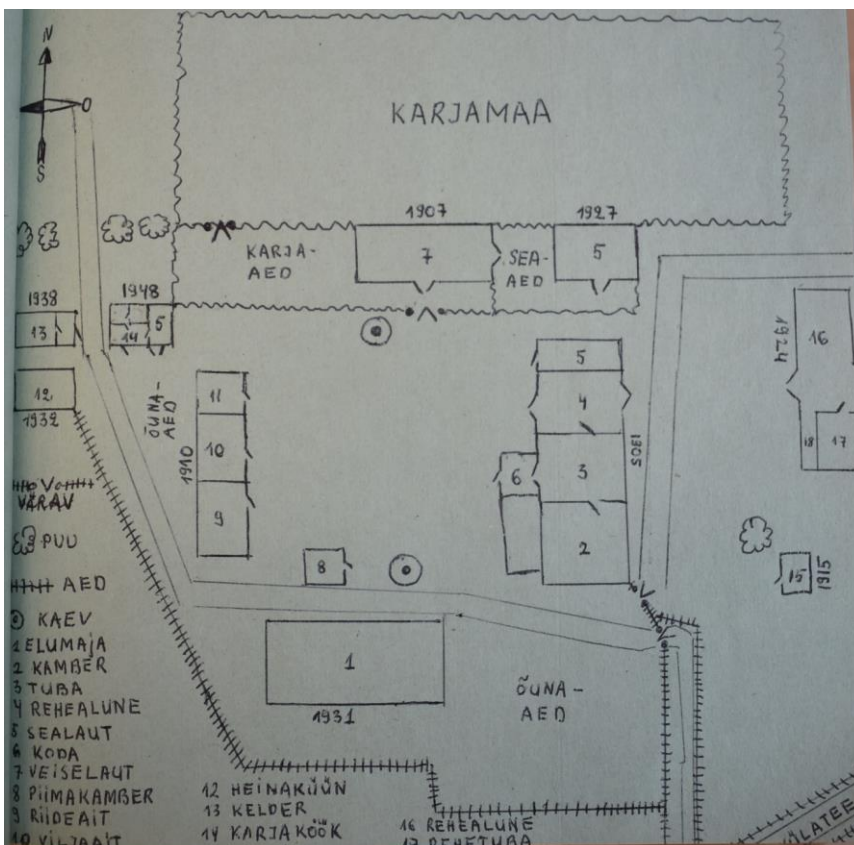
Kui 1694. a kaardil oli Kolgakülas veel 13 talu, siis järgnevatel aastakümnetel Eestimaad laastanud põhjasõda, nälj ja katk kahandasid siin majapidamiste arvu 1716. aastaks kaheksale. Seejärel hakkas rahvaarv taastuma ja juba 1732. aastaks kujunes välja Kolgaküla 12 põlistalu, millele 18. saj keskel lisandus veel Kõrtsi. 18. – 19. sajandil Kolgakülla olulist sisserännet ei toimunud. Rahvastik suurenes üksnes loomuliku juurdekasvu arvelt, ja seda märgatavalt. Kuna Kolgaküla asus metsade vahel, siis elanikkonna kasvades tuli kõlblikest maadest puudu. Suurenes maata ja vähese maaga nn vabadike arv. Personaalraamatute andmeil oli aastatel 1839 – 1845 Kolgakülas 13 taluperet ja 22 peret vabadikke. Taluperede arv jäi aastakümneteks samaks, aga vabadikuperede arv, mis oli niigi väga suur, kasvas 1860ndateks 27-le.

Suured muutused algasid küla arengus talude kruntimisega. Kolgaküla talude nimekirjades kajastusid muutused 1882. aastast. Küla põlised ühisvaldused jagati talude vahel. Iga pere sai taluõue juurde võimalikult tervikliku krundi, mis paljudel juhtudel tähendas vana õue ülevedamist uuele kohale. Eraldi tükid säilisid vaid seal, kus looduslikud olud seda tingisid (näiteks Valgejõe-äärsed lahustükid, mida siiani nimetatakse aasudeks). Kruntimise käigus loodi juurde uusi talukohti (Allika, Kelbari, Uetoa, Meka) ja korraldati ümber väikemajapidamisi (enamikest endistest vabadikukohtadest moodustati omaette väiketalud). Tulemuseks oli küla planeeringu ja külavormide muutumine ning asustuse laienemine uutele aladele. Perede väljaviimisel küla tuumikust muutus Kolgaküla põhiplaan ja tihedast sumbkülast (kus õued olid paiknenud kindla korrata kobaras koos) sai mitmete talurühmadega laialdane hajaküla. Kadus ära ka külasüda ja -vain, mis olid olnud Tõnumaa, Toomani ja Pruuli talude ümbruses. Kohalikus kõnepruugis on siiani säilinud Külavahetee nimetus, kuigi juba üle saja aasta kulgeb tee üle lageda välja.

1882. aastal oli Kolgakülas kokku 43 talu (nende hulgas ka Kotka veski, mis tegelikult oli üksiktalu väljaspool Kolgaküla). Kolgakülale oli omane see, et palju oli suhteliselt suuri (vanad põlistalud) ja väga väikseid talusid (mis moodustasid külast poole, peamiselt vanad vabadikukohad) ning nende suuruse vahe oli tohutu. Näiteks oli kõige suurema ja kõige väiksema talu vahe 85 tiinu (93 ha). Põllumaad oli Kolgaküla taludes Eesti keskmisest veidi vähem. Kolgakülas oli maad kokku 1690 tiinu (1845 ha, praegu on pindala 1914 ha), sellest põldu 273 tiinu (298 ha). Kui 17. saj lõpul oli Kolgakülas 89 hektarit põldu, siis kahesaja aastaga oli see arv kasvanud 209 hektari võrra.

Külasüda enne kruntimist. Ristiväli on praeguse rahvamaja tagune väli. Oranžid-mustad riskülikud on hooned. Punasega on peale märgitud teed ja 1. kõrts, 2. koolimaja, 3. külavain, millest vasakule üles viib üks küla ühistest karjatanumatest. (SE/RA/720784/#/0007:00001).

Puki-Uuetoa taluõue skeem 1971. Ölme Aasmaa. (ERM.KV.211).

20. saj esikümnendeil külaelu hoogustus, talud osteti päriseks ja hakati ehitama. Talusid tekkis juurde ja nii oli enne Teist maailmasõda Kolgaküla rahvaarvult (ca 340 inimest) üks suuremaid külasid Kõnnu vallas, talundeid oli 80 (TLA.290.1.31). 20. saj talupidamisest on täpsemalt juttu *Kolgaküla* raamatus.

Heiki Pärdi on oma *Eesti taluhäärberite* kolmandas raamatus kajastanud kolme Kolgaküla talu – Liivamäe, Toomani ja Uuetoa arhitektuuri. Liivamäe puhul toob ta esile paekivimüüri kvaliteeti ja kauneid reheväravaid, Uuetoa puhul verandat ja hoolikat renoveerimist. Toomani talust märgib ta, et see on tehtud arhitekt Arnold Väli 1934. a projekti järgi. (2010: 18, 32, 37)

Arhitektuurist tasub veel mainida, et Kolgakülas oli üks kahekordne ait, mis viidi vabaõhumuuseumisse ja et üheks Kolgaküla omapäraks on see, et siin oli palju kanalaid, 1939. a põllumajandusloenduse andmeil kümnes talus (ERA.1831.5.75). Vanade ajaleheartiklite järgi jääb mulje, et see oli nii kogu Kuusalu kihelkonnas.

Mäekalda laut-kanala 1974. (Lahemaa rahvusparki arhiiv 2.1241)

Ka kanakasvatamine on viimasel ajal Kuusalu konvendi piirkonnas suurt tähelepanu leidnud, nii et kanade arvus põllupinna üksuse kohta annab Kuusalu konvent praegu esimese koha riigis. Ka on uute ajakohaste kanalate ehitamine võtmas hoogu ning möödunud aastal anti kanalate ehitamiseks konvendi piirkonnas 8 kanapidajale preemiaid. (Päewaleht, nr. 7, 7 jaanuar 1939) Preemiad kanalate ehitajaile. Kokku said preemiaid 60 kanalaehitajat. Preemiasumma kõikus 20-180 kroonini. Möödunud aasta alul anti välja määrus, mille järele 1937. a korralike kanalate ehitamise õhutamiseks maksetakse ehitatawate kanalate pealt preemiat kuni 20 prot ehituskuludest, kuid mitte üle 200 kr. kanala kohta. Premeerimisele kuulusid kanalad, millede mahutawus 25 kuni 200 kana. E. Linnukaswatajate Seltsi poolt otsustati ülewaadatud kanalate eest preemiaid maksta järgmistele kanalate ehitajatele: . . . Walter Wilippus, Uuetoa t., Kolga Kõnnu w. (Järwa Teataja, nr. 14, 2. veebruar 1938)

3. Kolgaküla nimedest

Inga Ligi

Kõige suurema järglaste arvuga talu Kolgakülas on Tõnnoma. Tõnnoma Wilhelmi järeltulijaid on praeguseks üle 1700. Kuid suure järglaste arvuga olid ka teised suuremad talud – Punsu talust on tulnud perekonnanimi Puns, eestistatult ka Pung. Lauri talust perekonnanimi Rentov, eestistatult ka Reinla, Tammaru, Tuuletare. Alates 1795. aastast on Pähkli talu peremees olnud Tõnnoma Wilhelmi poeg Pähkli Mae(ddis) ning nii Tõnnoma kui ka Pähkli taludest on pärit Kolgaküla suurim suguvõsa – Adamsonid (eestistatult Aasumets, Aasala, Aruoja, Aasamäe, Aasmaa, Arvisto, Adamsoo, Arumäe, Aasrand, Aasamets, Leid jne) ja Wilippused.

Annukse talu käis korduvalt käest kätte. Otsest ühte perekonnanime ei tulnud, kuna peremees Maddise meessoost järglased surid enne perekonnanimede andmist. Annukse peremehi läbi aegade olid Annukse Jaagup Waldman, Annukse Juhan Wildeman, Annukse Jaan Anderspuk, Annukse Jaagup Adamson.

Vana Hansult on pärit perekonnanimi Neitov. Nime edasivijaks oli peremees Peären (sündinud u 1783). Tänaused Vana Hansu Andrespukid (Andred) on Puk(k)i Juh(h)an Andrespuki ja tema naise, Toomanilt pärit Mai (sündinud Liideman) järeltulijad.

1782. a revisjonist hakkab silma Pucki talu peremees Jaak, kellele on vanust märgitud tervelt 97 aastat. Kui see vanus tõesti paika pidas, siis oleks tema sünniaasta umbes 1685. Seega oli Puk(k)i/Pucki Jaak kõige vanemaks elanud kolgakülalaste esiisa, kelle vanust on võimalik kirjalike allikatega tõestada. Pukkilt on pärit perekonnanimi Andrespuk/Anderspuk, Andre.

Ka Toomani pere sugupuus on oletatavalt kaks esimest esiisa Tooma Jaani Jaan sündinud u 1655 ja Tooma Jaani Madis sündinud 1685, andmed pärinevad Enno Luide uurimusest, kuid millistele kirjalikele allikatel need põhinevad, ei ole minule teada. Toomanilt on pärit arvukas Liidemannide sugu.

Pruuli kohaga seostuvad perekonnanimed Andrei, Ibsermann, Lepp. Willemilt olid pärit Reskowid. Ka Kõrtsi koht on liikunud käest kätte – 1782. a peremees Abram lahkus Kolgakülalt Kimbalusse, asemele tuli mõisast Kõrtsi Hans, kelle järglased on Junkwistid, Tüürmannid ja Poolenkoolmannid. Ka Vana Hansu mees Peären on olnud 1833. a Kõrtsil kohapidajaks. Veel on olnud Kõrtsil ka Teinbergid ning Sommerid, kelle algsed juured saavad alguse Jägalast.

Suurematele taludele lisaks oli külas ka vabadikukohti – 1839. a olid Kolgakülas Karjamäe (perekonnanimed Berg/Perk/Pärk), Männiku (Poolenkoolman), Koobaste (Roos, Adamson), Loo (Ingliskok, Ibserman, Krämer, Vilippus, Kalender), Vainu (Sults), Paju ehk rahvasuus Tihualuse (Vanberg), Ülevainu (Annus), Kääpa (Kääbas), Reiemetsa (Junkwist), Müüri (Junkwist), Uuetoa (Wilman), Allikorro (Luks), Allikorro (Neitow), Karjatse (Kottard), Väljamiku (Adamson), Suurekõrve (Eslon).

Läbi aegade on olnud Kolgakülas populaarsemad mehenimed Jakob/Jaagup/Jaak, Joosep, Jüri, Johannes/Juhan/Jaan, Wilhelm/Willem, Abra(ha)m, Mick/Mikk, Peeter, Maddis/Mae, Tõnno, Hans, Hinrik, Laur ja haruldasemad Käsper, Nigulas, Puns, Volmer, Samuel ja Hinn. Naisenimed aga Kai, Mai, Ann, Els/Elts, Jula/Juula, Mari, Liso, Madli/Madle, Madleena/Leena/Leno, Eva, Mall ja Kadri ning haruldasemad Ello, Pill ja Tio.

4. Ühiskondlik elu Kolgakülas

19. sajandi lõpul sai Kõnnu valla geograafilises keskmes asuvast ning hea teedeühendusega Kolgakülast vallakeskus – siia rajati koolimaja ja kohtumaja. 20. sajandi algupoolel küla tähtsus ümbruskonna majandus- ja kultuurielu keskusena kasvas – ühiselt ehitati kauplusehoone, koorejaam ja rahvamaja. Üle valla ja kihelkonna olid tuntud rahvamaja juures mäe peal peetud Kolgaküla lennupäevad.

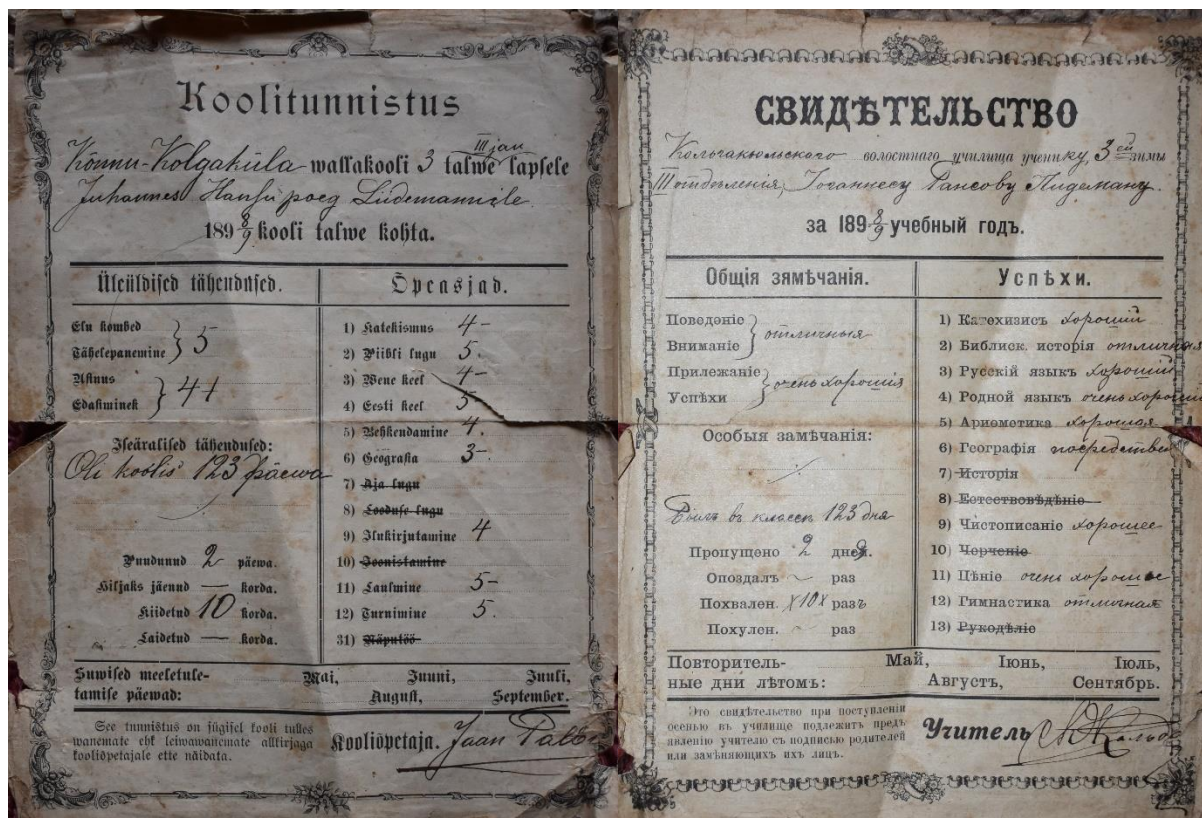
Kolgaküla minetas oma tähtsuse administratiivkeskusena 1950. aastal, mil moodustati Loksa rajoon ja keskus nihkus Loksale. Sellest hoolimata oli küla (siis väikese „Majaka” kolhoosi süda) oma rahvamajaga veel aastakümneid ümbruskonna kultuurielu kandjaks. Loksa kolhoosi ajal, mil nii majandus- kui kultuurikeskus viidi üle Vihasoole, sai Kolgakülast äkitselt „ääremaa”.

Uus riigikord 20. sajandi lõpus tõi uue hingamise ka Kolgakülle. Rahvamaja renoveerimisega sai külategevus taas elu sisse. 2006. aasta põlengus hävis renoveeritud rahvamaja, mis oli vaja uuesti, hästi ja kiiresti üles ehitada. Annetuste kogumiseks tehtud reklaam tõi Kolgakülale tuntust üle Eesti.

5. Ühiskondlikud hooned Kolgakülas

5.1. Kõrts tekkis Kolgakülle 18. saj keskel ja tegutses ilmselt 19. saj lõpuni. Hoone on siiani alles ja elumajana kasutuses.

5.2. Koolimaja loodi Kolgakülle 1867. a ja tegutses 1906. aastani. Pärast koolitegevuse lõppu oli maja kasutusel elamuna, nüüdseks on hävinud. Krundile on ehitatud uued hooned.

Kolgaküla kooli tunnistus 1898/99. (Kolgaküla selts). Venekeelsel lehel on õpetaja Mart Kalde allkiri.

5.3. Kõnnu vallamaja Kolgakülas

Kohtumaja krundi kinkis Kolga mõisnik Carl Magnus von Stenbock. Maja on ehitatud mitmes järgus. Idapoolne osa valmis 1868. aastal. 1899. a ümberehitusel tehti maja peaaegu poole pikemaks, vanasse ossa seati vallakirjutaja korter, uude ametiruumid. 1923. lisati hoone tagaküljele majaosa, kuhu paigutati vahimehe ja vallasekretäri abi korter ning arestikambrid. 1939. a tehti lääneküljele juurdeehitus. Enne rahvamaja valmimist 1931. a käis vallamaja saalis ka seltskondlik tegevus. Vallamajas on paiknenud Kõnnu valla täitevkomitee, rahvakohus, sidejaoskond, kolhoosikontor ja raamatukogu. (Talving 2009:27) 1970ndatel jäid majja vaid korterid, mida renditi kolhoosnikele. Pikemalt elas siin perekond Veerla ja Roosi Nigols. Maja erastasid viimased rentnikud. 2003. a tulekahjus vallamaja peaaegu hävines. 2008. a maja taastati ja on eraomandis.

Kõnnu vallamaja Kolgakülas 1930ndatel. (ERM Fk 1836:72)

5.4. Poed

Kolkakülas avati tarvitajate ühisuse pood 1910. a: *Senini oli siin kolm kaubatarvitajateühisust, kes kõik rannakülades asusivad, aga läinud suwel registreeriti veel neljas - Kolkaküla ühisus, kes käesolewa detsembrikuu algul oma kaupluse awas. Selle asemel lõpetas sealne erakauplus oma tegewuse.* (Päewaleht, nr. 297, 28 detsember 1910). Ühisus läks 1932. a pankrotti ja poemaja ostis Tallinnast tulnud Robert Treisalt (1897-1975), kes pärast sõda poe välja rentis. Väiksemad poed olid vahepeal ka Uetoal, Liivamäe Alltoas ja Lilleorus. Praegune Uljaste ehitati Treisalti poe laoks, nõukogude ajal oli seal pood. Juba paarkümmend aastat enam Kolkakülas poodi pole. Endised poehooned on kasutuses elumajadena.

Treisalti kauplus. Viinakauplus. (Nelly Lume erakogu)

5.5. Kolgaküla koorejaam rajati 1926 ja tegutses 1970ndateni. Nelly Lume mäletab, et maja ehitati külas ühiselt, igäüks tõi mõne palgi. Kolgaküla koorejaam kuulus Kõnnu meierei alla.

Harju-Kõnnu võitööstuse Kolgaküla koorejaam. (EPiM FK 870:20)

5.6. Kolgaküla rahvamaja

Kolgaküla rahvamaja ehitust alustati 1931. a. *Nurgakiwi Kolgaküla haridusseltsile. Jaanipäew oli Kõnnu Kolgakülas suurpäewaks Kolgaküla haridusseltsi rahwamaja nurgakiwi asetamise tõttu. Ilusa ilmaga oli tulnud aktusele rahwast rohkesti. Vaimulikku talitust, mida pidas praost A. Mohrfeldt, kaunistasid Kolgaküla haridusseltsi segakoor lauludega ja Wihasoo hariduse seltsi orkester muusikapaladega. Aktuse lõpul oli ühine kooswiibimine teelauas — Kõnnu wallamaja ruumes, millele järgnes Piduõhtu wabas looduses ülesseatud näitelawal. Rahwamaja püstitatakse Tallinna Loksa maantee äärde muinasaegsele Soome lahe kaldale, loodusliselt tõesti ilusale kohale, kust awaneb wäljawaade üle metsade, laiale ulgumerele.* (Waba Maa, nr. 148, 27. juuni 1931) Sama aasta sügisel toimus maja pidulik avamine, kuigi see polnud veel valmis ja ehitus kestis edasi. 1934. a toimus uus avapidu. *Kõnnu-Kolgaküla rahwamaja awati. Pühapäewal toimus Kolgaküla rahwamaja awamine. Peokõne pidas br. Wender Haridusliidust. Sel puhul kanti ette operett „Dolly”, mille publik wõttis suure kiitusega wastu. Sellest wõib järeldada, et Kolgaküla näitetrupp suudab pakkuda head mängu. Kohalikud wanemad näitekunsti tundjad awaldasid omawahelises jutus erilist kiitust prl. A. Rentow'i, härrade H. Lübeck'i ja H. Soodla ning muusika juhi-härra Mooseri kohta, kes õpetusega näinud eriti palju waewa. Kord pidul oli eeskujulik ka publiku poolt.* (Maaleht 5. detsember 1934)

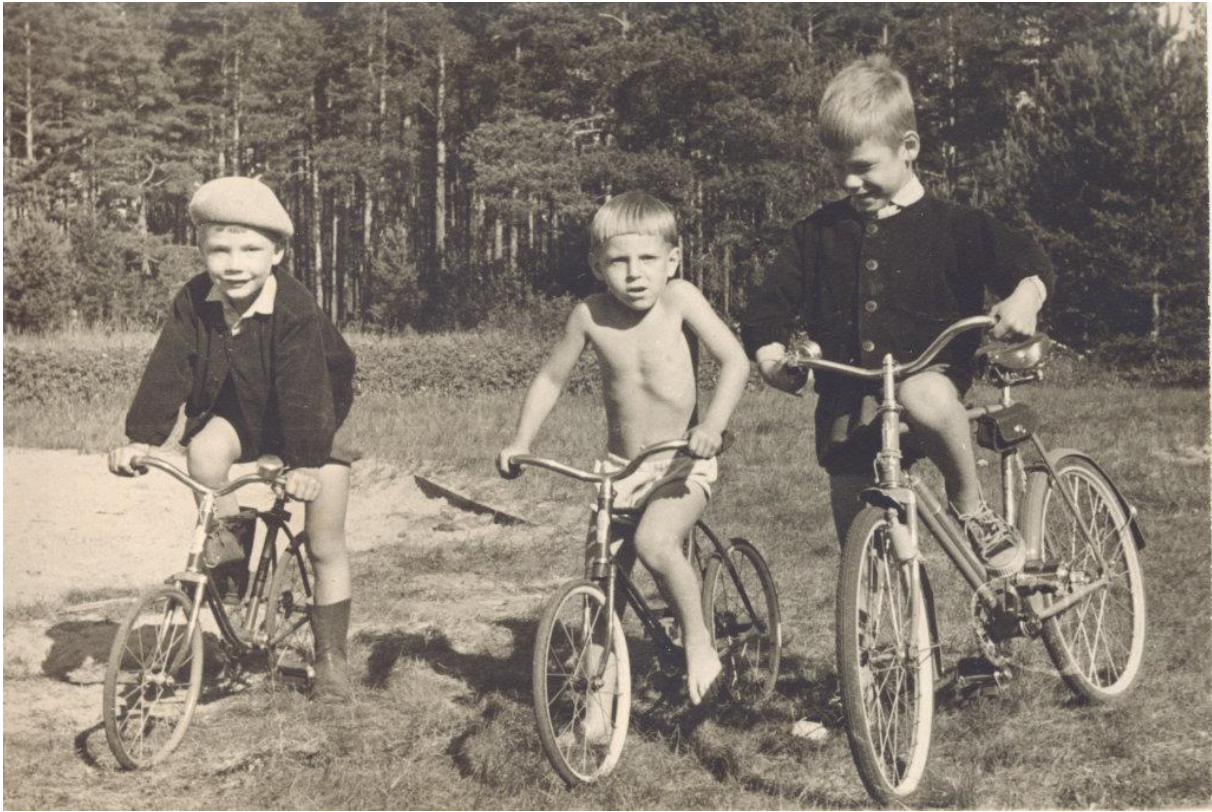

Kolgaküla rahvamaja 1936. (EFA.554.1.8589)

Aastakümneid oli rahvamaja ümbruskonna kultuurielu keskmeks, siin käis laulukoor ja tantsuring ning mitmesugused kursused ja etendused. Loksa kolhoosi ajal jäi Kolgaküla Vihasoo rahvamaja filiaaliks. 1996. aastast hakati maja renoveerima ja rahvamajja elu tooma. 2006. a põles aga maha. Kahe aastaga ehitati see taas üles ja on siiani aktiivses kasutuses. Rahvamaja kuulub Kuusalu vallale, seda haldab mittetulundusühing Kolgaküla selts.

5.7. Spordirajatised

Palliplats oli Kolgakülas juba 20. saj algul. Seal mängiti jalgpalli ning peeti kaitseliidu ja tuletõrje võistlusi. Heino Tšernjavski (1928-2011) eestvedamisel ja külapoiste koostöös rajati Kolgakülla spordibaas, suusahüppemägi ja suusarajad. Praegu haldab spordirajatisi mittetulundusühing Kolgaküla spordiklubi Rada ja need on aktiivses kasutuses.

Vallamaja poisid palliplatsil 1960ndatel. (Nelly Lume erakogu)

6. Kolgaküla meedias

Kolgaküla on palju meedias kajastatud. Enne Teist maailmasõda ilmus üleriigilistes ajalehtedes nupuke siin toimuvatest sündmustest ja kursustest, rahvamajast ning põllumajandus-saavutustest. Mitmeid lugusid oli lennupäevadest. Näiteks 1932. a reklaamiti ajalehes Waba Maa Põhjaranniku suvituskohdade all Loksaga seoses ka Lohja järve: *Loksa suvituskohd on looduslikult väga ilusal kohal. Siin on meri, Loksa jõgi ja Lohja järv suvitajatele kõik ühtviisi kättesaadavad.* (12. juuni 1932, nr 136) Kokku kajastati Kolgaküla üle 100 korra. Pärast sõda suhtumine muutus. Üleriigilistes ajalehtedes ilmus vaid üksikuid lugusid, pigem teatrikuulutusi.

Pidevalt ilmub Kolgakülast lugusid 1994. a asutatud Ida-Harjumaa ajalehes Sõnumitooja. Ühteist kajastatakse ka Harju Elus ja Loksa Elus. Üleriigilisse meediasse on Kolgakülast pääsenud lood rahvamaja põlengust, ehitamisest ja avamisest, teetulist ning suurematest sündmustest, nagu metsaseminarid, hommikusöök Euroopa ministritele, rattamaratonid jms.

7. Traditsioonid

7.1. Kolgaküla kokkutulekud

Kolkaküla elanikud on eriti uhked 50-aastase katkematu traditsiooni üle pidada Kolkaküla kokkutulekuid. Iga viie aasta järel toimuv pikkade laudade ja tantsuga pidu on alati lõbus, sest siis koguneb rahvamajja 200-300 endist ja praegust kolkakülalast. 2020. a toimuv kokkutulek on järjekorras 11. Alates 1990. aastast on kokkutulekutel ka grupipilt tehtud.

Kolkaküla kokkutulek 1990. (Kolkaküla selts)

Esimesi Kolkaküla kokkutulekuid meenutab Nelly Lume (s 1926):

Olin 1970. a üks kokkutuleku algatajaid. Lugesin lehest, et kuskil tehti küla kokkutulek ning mõtlesin, et meil on ju suur rahvamaja ja hulk inimesi mujale elama läinud, võiks nad kõik kokku kutsuda. Rääkisin vallamajas Arvisto Hugoga ja otsustasime, et proovime. Saatsime kutsed nii paljudele, kui aadresse saime. Esimesel korral tuli tohutult rahvast, oma paar-kolmsada inimest. Saal oli puupüsti täis. Pikad lauad olid vist neljas reas, kaks rida ümberringi ja kaks pikka lauda keskel. Kui tantsuks läks, lahkus palju vanemaid inimesi, aga ikka oli saalis kitsas, nii et tants käis isegi laval.

Algul peeti kokkutulekuid sügiseti. Siis oli toitu priskelt võtta ja lauad olid lookas. Ettevalmistamisel osales 10-15 inimest, kõik tuli ise teha. Põhilised tegijad olid Nella Avarand ja Adamsoni Elsa, nooremad vallamaja naised ja laulukoori liikmed. Näüteringiga tehti enne proove, et teksti meelde tuletada. Eeskavaks esitati tavaliselt üks vaatus mõnest varem õpitud näitemängust. Mina olin grimmeerija ja suflöör. Peol esines ka meie segakoor. Kolhoosi

esimees või Arvisto või veel keegi oli peo avajaks. Peeti kõnet ja meenutati meie hulgas lahkunuid. Tantsuks mängis Idavainu Uno akordionil. Teisel päeval tuldi rahvamajja koristama. Joodi kohvi ja aeti juttu. Vahel läks ka tantsuks. Järgmistel kokkutulekutel olid õhtujuhtideks Saimi Treial ja Ain Hiieaas. Huvitav oli kuulata lugusid sellest, mis kellestki on saanud. Juba esimesel kokkutulekul seati sisse külalisteraamat, et aastate pärast saaks meenutada möödunut.

Kokkutulek meeldis inimestele, sest ega mujal saanudki näha nii palju koolivendi ja -õdesid koos. Nii pidigi viie aasta pärast uue peo tegema. Ja sedasi siinamaani. Kõik kokkutulekud on olnud väga toredad. Loodan, et see traditsioon jätkub.

7.2. Mälumängud

Kohaliku mälumängusarja algatas Loksal toonane vallavanem Andres Allmägi 1996. sügisel. Kuna huvilisi oli nii palju, jäi seal saal väikseks ja 1997. a hakati mängu korraldama Kolgaküla rahvamajas. Alguses juhtis mängu Matti Krönström, 2010.-2017. Allar Viivik ja alates 2017. a sügisest Andres Kaarmann. Kõikidel aastatel on osalenud Parksi, Juminda ja Kolga võistkonnad. 22. hooajal 2018/2019. a saavutati kõigi aegade rekord – osales 48 võistkonda, millega ilmselt jõuti ka Eesti kõige suurema piirkondliku mälumängusarja staatuseni.

7.3. Viimase lume sõit

Kolgakülas on mitmeid sporditraditsioone. Siinsetel radadel ja väljakutel peetakse igal aastal võistlusi nii jooksmises, suusatamises, heitmises kui kepikõnnis. Üks toredamaid traditsioone oli 1960ndatel aastatel viimase lume sõit. Külanoored sõitsid Heino Tšernjavski eestvedamisel kevadel, kui päike juba soendas, aga lumi veel kandis, aasumägesid mööda tehtud suusarada pidi Kolgakülast Nõmmeveskile. Tänapäeval suusatab kevadeti Helges Mändmets Koobaste mäe all viimse lumelapi sulamiseni.

Viimase lume sõit u 1964. (Helges Mändmetsa erakogu).

Rinnamärk. (ESM Fp 618:598 M 4809)

7.4. Filmivõtted

Kolgakülas on aegade jooksul vändatud kaheksat filmi, mitmes neist on kohalikud inimesed osalenud massistseenides: „Inimesed sõdurisinelis“ 1968, „Verekivi“ 1972, „Äratus“ 1989, „See kadunud tee“ 1990, „Tulivesi“ 1994, „Tulekummardajad“ 2000, „Vanad ja kobedad saavad jalad alla“ 2002 ning „Seenelkäik“ 2012.

Filmi *Tulivesi* režissöör Hardi Volmer meenutas 2014. a filmi tegemist Kolgaküla rahvamajas: *Võtteid oli Kolgakülas mitu. Maja taga sai ka midagi filmitud, mingeid väiksemaid võtteid. Võis toimuda kokku u kolmel päeval, täpselt ei mäleta. Operaatoripoisid ööbisid vahepeal rahvamajas, muidu oli laager Võsul. Stseenidest oli filmis lisaks peole ja koosolekule ka raamatukogustseen. See filmiti saalis vasakul esimese raudahju juures. Kostüümikunstnik oli Hannes Võrno, ta kaitses oma lõputööd selle filmi kostüümidega.*

Otsisime suurt uhket külarahvamaja, mida oleks võimalikult lihtne usutavaks teha. Ega selliseid palju olegi, teist nii head. Oluline oli, et sobiks nii seest kui väljast, sest olid ju nii sise- kui välisvõtted. Kolgaküla rahvamaja oli ideaalne. Siin pole ümberringi ühtki mõttetut objekti, mis oleks ette jäänud. Siin on suur ruum, oli võtteks piisavalt distantsi. Ja kõrvalruumid ka. Sai tehnika ära panna ja ees olid grimmitoad. Ja asukoht on ju ka hea, tee ääres. Ideaalne.

Filmi *Tulivesi* võtted Kolgaküla rahvamajas 1993. Fotograaf Tõnu Talivee. (Kolkaküla selts)

8. Kohalikud kodu-uurijad

Joosep Evald Voogla (1909-1994) oli pärit Suurekõrve Uuetoalt ja töötas metsavahina. Ta on kirjutanud ülevaate Suurekõrve taludest ja külaelust ning andnud muuseumitele materjale.

Joosep Voogla diplom 1935. a. (ESM Fp 435:7 D 1240/F-2/241)

Aadu Kivirüüt (1912-1995) oli pärit Suurekõrvest. Ta oli looduse- ja meistrimees ning on kirja pannud jutte külaelust.

Õilme Aasmaa (02.04.1919 – 15.12.1991) oli Pärispealt pärit, abielludes tuli Puki-Uuetoale. Ta oli tunnustatud rannakeele hoidja ja pärimusekoguja ning toonase Etnograafiamuuseumi korrespondent. Eesti Rahva Muuseumis on temalt toodud vähemalt 180 eset ja täidetud 37 ankeeti. Muuhulgas on ta kogunud palju Jakob Janteri esemeid, näiteks ta latern, mille kohta on infoks: *Kandis palitu peal nõobi küljes, kui käis taludes rahvast ravimas, matmas või ristimas.*

Õilme Aasmaa oma koduksel muuseumile asju andmas. (ERM Fk 1633:17).

Heljo Liivik (1924-2003) oli Reiemetsast pärit. Töötas emakeele õpetaja ja noormatkajate organisaatorina Kodasoo koolis. Ta kuulus looduskaitseeltsi ning oli toonase Etnograafiamuuseumi korrespondent. Ta infoallikaks oli ta ema Juuli Liivik, kes oli pärit Suru külast. Heljo kirjutab näiteks aitadest, talutoa sisustusest, taluõuest, toitudest ja lauakommetest.

Mihkel Tiks (s 1953) on endine korvpallur, ajakirjanik ja kirjanik. Ta kolis 1990ndatel oma isatallu Männikule ja osales kohalikus poliitikas, olles Loksa vallavanem ja Kolgaküla seltsi juhatuse esimees. 2006. aastast elab Krimmis. Kajastab oma elu Kolgakülas 2010-2012 ilmunud eluloo kvadroloogias *Poiss sai 50*.

Anu Adamson (s 1957) on Väljamikult pärit koduloolane ja kogunud materjali Kolgakülast ja selle ümbrusest. Anu on Kolgaküla ajaloo parim tundja.

Kaisa Linno (s 1974) on uurinud oma esivanemate talu Liivamäe ajalugu ja Kolgaküla seltsi tegevjuhina kogunud kohalikke kultuuripärandit.

9. Kasutatud allikad

Arhiiviallikad:

Personaalraamatud:

1823. – 1835. aastad: EAA 1216-2-4, l. 43p – 46p

1839. – 1845. aastad: EAA 1216-1-271, l. 136 – 145

1846. – 1855. aastad: EAA 1216-1-272, l. 163 – 178

1856. – 1871. aastad: EAA 1216-1-273, l. 197 – 213

1870. – 1887. aastad: EAA 1216-1-274, l. 245 – 262

ERA.1831.5.75 – Kõnnu valla talundilehed 1939

Generalmönsterrullor, Estniska Adelsfanan 1690–1710 (Rootsi Riigiarhiiv, RSA, SE/KrA/0023/0/1532).

Geleits Buch (Tallinna Linnaarhiiv, TLA.230.1.Aa17).

Kolga vakuraamat 1586 – Årlige Renttan eller Land Booken a_ Kolke Gårdz Länn. Ifrå Johannes Anno Domini 86. Och till Johannis Anno Domini 1587 (Lund, De la Gardieska arkivet, Topographica, Balticum, 19a).

Kolga vakuraamat 1630 – Rechnung 1630-09-11–1631-09-11. Hauptman Valentin Schillings räkenskaper. Häri inventarium och vackebok (Lund, De la Gardieska arkivet, Topographica, Balticum, 19a).

Kolga vakuraamat 1636 – Wackenbuch, Kolk 1636 (Lund, De la Gardieska arkivet, Topographica, Balticum, 7).

Kolga vakuraamat 1637 – Kolkische Wackenbuch 1637 (Lund, De la Gardieska arkivet, Topographica, Balticum, 8).

Kolga vakuraamat 1683 – Wackkenbuch Pro Anno 1683 Kolkosche Landbauren Gerechtigkeit (RA, EAA.1.2.940).

Eestimaa maanimistu 1636 – Estländische Landrolle 1636–1637, 1642 (Läti Riiklik Ajaloarhiiv, LVVA.7349.1.217).

Könde Hofs Bönder Uthi Kusals Sochen i Harien. 1694. Axell Holm. RA, EAA.1.2.C-II-37 leht 1.

Lahemaa rahvuspargi arhiiv – Kolgaküla talude inventeerimine 1974.

SE/RA/720784/#/0007:00001 – Kolgaküla kruntimisaegne kaart Rootsi riigiarhiivis.

TLA.290.1.31. – Kõnnu valla elanikkude nimekiri 1938.

Muuseumite allikad:

EPiM FK 870:20 – Eesti Piimandusmuuseumi kogust

ERM.KV.122 – Eesti Rahva Muuseumi korrespondentide vastused

ERM Fk 1633:17 – Eesti Rahva Muuseumi fotokogust

ESM Fp 618:598 M 4809; ESM Fp 435:7 D 1240/F-2/241 – Eesti Spordi- ja olümpiamuuseumist

LUB = Liv-, Esth- und Kurländisches Urkundenbuch nebst Regesten. Bd. 1 (1093–1300). Reval, 1853 (Scientia Verlag Aalen, 1967). Herausgegeben Friedrich Georg von Bunge; Bd. 11 (1450–1459). Riga, Moskau, 1905 (Scientia Verlag Aalen, 1981). Herausgegeben Philipp Schwartz.

Trükised:

Eesti etümoloogiasõnaraamat. (2012). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Haabsaar, E. (2009). Soome-ugri saamine: Uurali kivi- ja metalliaegne tsivilisatsioon. Tallinn: Argo. Lk 138-142.

Johansen, P. (1933). Die Estlandliste des Liber Census Daniae. Reval: F. Wassermann; Kopenhagen: H. Hagerup. Lk 369.

Kindel, M., (2008). Kolgaküla. Tallinn.

Pärdi, H., (2010). Eesti taluhäärberid. Tallinn: Tänapäev. Lk 18, 32, 37).
Tallinna turberaamat 1515–1626. I osa: tekst. Hrsg. N. Essen, P. Johansen. Publikationen aus dem Revaler Stadtarchiv 9. Tallinn, 1939.
Talving, H. (2009). Eesti vallamajad. Tänapäev. Lk 27.
Tarvel, E. (1983). Lahemaa ajalugu. Tallinn: Eesti Raamat. Lk 21-22, 91, 126.
Vilbaste, G. (1956). Kohanimed Loksa rajooni lääneosas (endises Kuusalu kihelkonnas). Peatükk asustusajaloost. Käsikiri Emakeele Seltsis, ES 6. Tallinn. Lk 197-199.

Internetiallikad:

Kultuurimälestiste riiklik register.

<https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=18577>
(25.01.2019).

Ajalehelood ja –kuulutused:

Järwa Teataja, nr. 14, 2. veebruar 1938

Maaleht 5. detsember 1934

Päewaleht, nr. 297, 28 detsember 1910

Päewaleht, nr. 7, 7 jaanuar 1939

Waba Maa, nr. 148, 27. juuni 1931

Waba Maa 12. juuni 1932, nr 136

Erakogud:

Helges Mändmetsa erakogu

Kolgaküla seltsi kogu

Nelly Lume erakogu